Eduskunnan lakivaliokunta
HE 143/2022 vp

Lisälausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle lähestymiskiellon tehostamista koskevasta lainsäädännöstä

Ensi- ja turvakotien liiton edustaja oli eduskunnan lakivaliokunnan kuultavana 5.10.2022. Tuossa tilaisuudessa asiantuntijoilta pyydettiin suullisesti lisälausunto kolmesta kysymyksestä, jotka nousivat tilaisuuden keskustelussa esiin:

- Tulisiko sähköinen valvonta ulottaa myös perusmuotoiseen lähestymiskieltoon?
- Tulisiko laissa säätää mahdollisuus ns. turvanappiin lähestymiskiellolla suojattavalle?
- Tulisiko mahdollisuus määrätä maksuton oikeusavustaja ulottaa myös muihin kuin kaikkein vakavimpiin tapauksiin?

Hallituksen esityksessä tuomioistuin voisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että laajennettuun lähestymiskieltoon liitettäisiin sähköinen valvonta, jos sähköinen valvonta olisi välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi. Edellytyksenä olisi lisäksi, että sähköinen valvonta ei olisi kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet sekä muut asiassa ilmenneet seikat. Käytännön toteutuksessa valvontajärjestelmään ohjelmoitaisiin laajennettua lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa määrätty alue, jolla lähestymiskieltoon määrätyn oleskelu on kielletty. Järjestelmään tulisi automaattisesti hälytys, jos kieltoon määrätty menisi kielletylle alueelle. Järjestelmä hälyttäisi myös, jos kieltoon määrätty irrottaisi tai rikkoisi valvontapannan niin, että valvonta estyisi. Kiellolla suojattavalla olisi mahdollisuus niin halutessaan saada valvontalaitteet, jolloin myös suojattavalle tulisi hälytys, jos kieltoon määrätty menisi kielletylle alueelle tai valvonta estyisi.

Sähköisen valvonnan käytännön toteutus toimii laajennetussa lähestymiskiellossa, koska niihin sisältyy kielto oleskella tietyllä alueella. Perusmuotoisessa lähestymiskiellossa sen sijaan ei ole määritelty mitään tiettyä aluetta, vaan se, ettei lähestymiskieltoon määrätty saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muutenkaan ottaa tai yrittää ottaa häneen yhteyttä eikä seurata tai tarkkailla häntä. Perusmuotoiseen lähestymiskieltoon sähköinen valvonta ei siten käytännössä ole toteutettavissa, lukuun ottamatta perusmuotoista perheen sisäistä lähestymiskieltoa, jossa kieltoon määrätyn on poistuttava yhteisestä asunnosta eikä hän saa palata sinne. **Sähköinen valvonta olisikin tarkoituksenmukaista mahdollistaa myös perusmuotoiseen perheen sisäiseen lähestymiskieltoon.**

Tavallisen perusmuotoisen lähestymiskiellon todellista suojausvaikutusta lisäisi sähköisen valvonnan asemesta se, että kiellolla suojatun kanssa tehtäisiin moniammatillinen riskinarviointi ja turvasuunnitelma sekä tarvittaessa tarjottaisiin turvallisuutta parantavia välineitä, esim. turvanappi, jolla kiellolla suojattu voisi hälyttää apua, jos kieltoon määrätty kiellosta huolimatta seuraa tai tulee lähietäisyydelle. Nämä olisivat tarpeen myös siinä tilanteessa, jos kiellolla suojattu on turvallisuussyistä muuttanut asuin- tai työpaikkaa, eikä uusia alueita haluta paljastaa kieltoon määrätylle sähköisen valvonnan ns. kielletyn alueen kautta. **Riskienarviointi, turvasuunnitelman teko ja turvallisuutta parantavat välineet on mainittu lähestymiskiellon tehostamista pohtineen työryhmän keskeisissä ehdotuksissa, raportin kohdassa ”4.1.8. Muut kuin lainsäädäntöehdotukset”, s. 60. Näiden toteutumista edistäisi merkittävästi se, että ne näkyisivät myös laissa.**

Oikeusapulain nojalla lähestymiskiellon hakijalle voidaan määrätä lähestymiskieltoasiaa varten avustaja, jos hakija on taloudellisen asemansa perusteella oikeutettu oikeusapuun. Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuin voisi määrätä lähestymiskiellon hakijalle avustajan hakijan taloudellisesta asemasta riippumatta, jos hakemuksen perusteena on hakijan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos. Edellytyksenä olisi lisäksi, että avustajan määrääminen olisi rikoksen vakavuus, hakijan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen perusteltua. **Lisäedellytyksen poisjättäminen tai säädöksen sanamuodon lieventäminen niin, että avustaja voidaan määrätä myös muissa kuin kaikkein vakavimmissa tapauksissa, olisi perusteltua.** Kokemuksemme mukaan lähestymiskiellon hakemisessa ei tavallisesti käytetä avustajaa, sillä avustajalle maksettava korvaus – joka tyypillisesti on nelinumeroinen - on sen verran suuri, että se muodostuu valtaosalle hakijoista esteeksi. Kuten varsinaisessa lausunnossamme jo todettiin, käräjäoikeus joutuu täydennyttämään hakijoiden itse tekemiä hakemuksia. Avustajan kanssa hakija saisi tehtyä hakemuksen vaatiman todistelun asianmukaisesti, mikä on erityisen tärkeää silloin, kun hakemuksen perusteena on hakijan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos.

Helsingissä 14.10.2022

Ensi- ja turvakotien liitto

Sari Laaksonen
kehitysjohtaja